

Од краја рата наоивао се у самој БиХ није тако снажно ангажовао на покушају да утиче на промену «статуса кво» као што су то сада заједно почели да чине заменик америчког државног секретара Џејмс Стајнберг, шведски шеф дипломатије Карл Билт и европски комесар за проширење Оли Рен, уз помоћ бившег високог представника у БиХ, садашњег шефа словачке дипломатије Мирослава Лајчака, којег убрајају у доброг познаваоца политичких процеса у БиХ. Актуелни високи представник Валентин Инцко и остало страно особље на служби у Сарајеву послужиле, изгледа, тек као техничка помоћ новоствореном тиму високоранжираних страних прегалаца на изградњи «функционалне БиХ» који је почетак свог рада озваничио састанком са делегацијама седам политичких партија Срба, Бошњака и Хрвата 9.октобра у бази НАТО-а у Бутмиру.

Увертира за Стајнберга и Билта

Нови ангажман САД и ЕУ, како се представља Билт-Стајнбергова идеја о «убрзању реформи» у БиХ, не треба превише да чуди. То је, заправо, финале два процеса који су били веома видљиви последњих месеци; с једне стране, то је вашингтонска забринутост због наводног погоршања ситуације у БиХ, која се у америчким медијима и појединим институтима блиским делу естаблишмента (попут УСИП-а) с времена на време представља чак и као страх од оружаних међунационалних сукоба; с друге стране, то је бриселска нестрпљивост што српски, хрватски и бошњачки политичари не испуњавају брже задате услове и циљеве за трансформацију Канцеларије високог представника(ОХР) у Канцеларију специјалног представника ЕУ(ЕУСР).

Наравно, ни у Бриселу, ни у Вашингтону нису сасвим у праву. Очекивања да политичке вође три народа у БиХ могу брже да реализују формулу «5+2» , него што су до сада то чинили, ипак су претерана. У целој постдејтонској БиХ никада није могло доћи брзо до било каквих договора, а камоли о испуњавању задатих циљева и услова, али би, ипак, до каквог-таквог компромиса долазило, чак и ако не рачунамо време Педија Ешдауна, познатог по крајње недемократским/диктаторским методама обрачуна са свим актерима који су покушали да се супротставе његовој вољи. Шта више, изгледа да је ратни синдром «изневерених очекивања» - уместо да буде пажљиво лечен - појачан управо

Пише: Слободан Дурмановић
уторак, 13 октобар 2009 12:41

захваљујући Ешдауну, иако је и тада сваком разумном посматрачу било јасно да је реч о приученом дипломатском «лекару» који је своју босанску ординацију претворио у својеврсни «политички Гвантанамо». Али и тада су многи у Вашингтону и у Бриселу, а у Сарајеву поготово, Ешдауну методика прихватили као најбољи, најефикаснији, па чак и као најздравији начин за превазилажење неспоразума међу политичким представницима три народа.

Отуда потичу силне жалопојке и разочарања што су након Ешдауна «успорени» реформски процеси у БиХ, а Ешдаунови наследници Кристијан Шварц Шилинг и Мирослав Лајчак доживљени су из поменутих сарајевско-бриселско-вашингтонских кругова као пуки неспособњаковићи на завођењу реда и мира у БиХ. Показало се да су, ипак, ствари мало другачије: Срби, Бошњаци и Хрвати, истина често по принципу «повуци-потегни», могли су се договорити и уз медијацију странаца, а без ешдауновских завртања руку и симулација дављења. На крају крајева, након низа компромиса, остало је свега још неколико степеница до испуњавања услова за успостављање безвизног режима БиХ и ЕУ, а у међувремену је направљен и најкрупнији компромис - посебно тежак за Србе и Бошњаке - око Брчко дистрикта.

Истина, остала су тешка, али, ипак, решива питања из формуле «5+2», попут питања војне и остале имовине, али и један чисто политички услов који је, изгледа, и задат тако да га бриселски и вашингтонски «учитељи» могу оценити позитивним само ако и када они сами процене - дакако у складу са својим интересима - да је решен тачно: то је она чувена «стабилизација политичке ситуације у БиХ». Тако су, услед «процене» вашингтонских «клинтоноваца» да је БиХ потенцијално «буре барута» и због незадовољства бриселске осовине Солана-Рен динамиком решавања питања имовине - у Бутмир 9. октобра стигли Џејмс Стајнберг и Карл Билт.

Шта (ни)су чули Билт и Стајнберг ?

Локални медији су известили да Стајнберг и Билт, заправо, и нису стигли са једним планом, већ је свако са собом носио своје идеје које су, претходно, усаглашене у начелу. Зато је, наводно, избегнуто да се било шта написмено предложи политичким вођама Срба, Хрвата и Бошњака. По другој верзији, Билт и Стајнберг нису ни намеравали својим саговорницима да предоче било шта друго сем начела за преговоре, хотећи првенствено да их саслушају, е не би ли видели, очи у очи, с ким имају посла. Напослетку, догодило се да је највише времена «бутмирског састанка» потрошено на билатералне састанке са делегацијама политичких партија. Ко је с ким о чему разговарао није сасвим најјасније, али, ако је веровати судионицима састанка може се закључити шта се причало, а да ће

тек бити занимљиво оно о чему ће се причати.

Наводно је Стајнберг највише «саслушавао» бошњачке вође Сулејмана Тихића, Хариса Силајџића и Златка Лагумџију, док је Билт био «задужен» за премијера РС и председника СНСД-а Милорада Додика и његовог младог заменика Игора Радојичића, председника Народне скупштине РС, као и за представнике Партије демократског прогреса, млађаног потпредседника Бранислава Бореновића и универзитетског професора Слободана Наградића. Представници два ХДЗ-а - Божо Љубић, који води убедљиво слабију, али Загребу доста ближу странку, те Драган Човић, вођа изворног ХДЗ-а, убедљиво најјаче партије Хрвата у БиХ - разговарали су са сваким помало и, кажу, нису отишли незадовољни. Они од оваквих састанака, заправо, немају шта ни да изгубе; шта више, могу само побољшати положај својих, у политичком смислу, све обесправљенијих сународника.

Силајџић је са састанка изашао «незадовољан јер се није разговарало о ентитетском гласању(...) које представља механизам блокаде државних институција», напомињући «да се пуно разговарало о питању имовине», те да је он притом приметио интенцију «да се имовина да ентитетима, а држави само оно што је потребно», што је, је ли, за њега «неприхватљиво, јер је противно Дејтонском споразуму». Лагумџија је отишао охрабрен порукама Стајнберга и Билта да «институције БиХ треба учинити функционалним него што су сада», док је Тихић подвукао «да би могуће решење могло бити 'априлски пакет плус'«, с тим да није рекао шта се крије испод знака «плус», али је напоменуо «да је могуће оснивање Врховног суда БиХ, који би био надлежан над судством у целој држави, пошто БиХ има законодавну и извршну, али нема судску власт на територији целе државе».

Да су Билт и Стајнберг заинтересовани за политичке захвате који воде ка променама Устава БиХ поменуо је и премијер РС. «Ми смо рекли да нисмо заинтересовани за уставне промене и немамо никакав предлог уставних промена», рекао је Додик. Додао је да му представници ЕУ «нису рекли да је промена Устава услов за затварање ОХР-а, али јесу поменули нешто ново - да су минималне уставне корекције услов за прихватање кандидатског статуса БиХ». Након састанка и представници ПДП-а су саопштили да нису заинтересовани ни за уставне промене ни за пренос надлежности РС. Скоро да би се, после свих ових речи, могло казати да су сви лепо испричали шта им лежи на души, да је састанак био и прошао и - готово. Ипак, за Билта и Стајнберга још ништа није готово, док бошњачки политичари поново снажно верују да је почело много тога што би се могло завршити њима у корист. Нови састанак је заказан за 20. октобар, а, како се још могло чути, биће организован барем још један састанак у децембру, а можда и још неки пре тога. У међувремену, Билт и Стајнберг су у БиХ оставили своје изасланике да «технички разрађују» предлоге које су износили њихови саговорници, како би, је ли, сви

дошли спремни на нови час евроатлантских интеграција.

Двојица високих званичника до сада нису износили детаље својих идеја да «убрзају европске и евроатлантске интеграције БиХ», но нису скривали да су им циљ «функционалне институције које могу да одговоре на изазове интеграција». Или, што би рекао Оли Рен, очекује се да у комуникацији са Бриселом « у БиХ говоре једним језиком». Рен је и раније помињао да ће БиХ на путу ка ЕУ морати извршити уставне промене, тако да је, у ствари, једина новост што је то сада подвучено. Е, сад, да ли су то заиста, како Додик тврди, «минималне корекције устава», или, пак, нешто више - тешко је знати. И шта, уопште, значе «минималне корекције», о којима РС, како опет каже Додик, може прихватити разговор ?

Једини конкретан одговор на то питање до сада је понудио Бјерн Лирвал, генерални директор за политичка питања при министарству спољних послова Шведске. «Уставне промене се морају извршити у складу са Европском конвенцијом о људским правима како би се окончала постојећа дискриминација између конститутивних и неконститутивних грађана БиХ», изјавио је Лирвал недавно током дебате пред Хелсиншком комисијом америчког Конгреса. То, такође, није ништа ново, као ни чињеница да ту промену прихватају готово сви српски, бошњачки и хрватски политичари, а односи се на омогућавање кандидовања грађана из категорије тзв. осталих на највише функције у земљи, те на могућност да се за члана Председништва БиХ у РС могу бирати и несрби, а да за чланове Председништва БиХ у Федерацији БиХ могу бити бирани и Срби, поред Хрвата и Бошњака.

Међутим, ове одредбе за Бошњаке представљају само пуке «козметичке промене» Устава БиХ. Они очекују знатно шири спектар уставних промена, а једино су подељени око тога да ли укидање/редуковање ентитетског гласања већ сада треба испоставити као захтев - као што то чини Силајџић, а с тим се слаже и Хрват Љубић - или се, пак, за сада треба зауставити на 'априлском пакету плус', као што сугерише Тихић. Због овог унутарбошњачког спора, ко се тога сећа још, пре три и по године је и пропао тзв. априлски пакет: како у њему није био упакована редукција ентитетског гласања, Силајџић је одбацио цео пакет, док су тај «комплет» тада подржале све важније партије Срба из РС: тим променама било је предвиђено повећање броја министарстава у Савету министара БиХ за два (пољопривреда и наука и технологија), као и јачање ингеренција највишег органа извршне власти у БиХ на уштрб ингеренција Председништва БиХ, које је, уместо председавајућег, требало да добије председника, затим јачање капацитета Парламентарне скупштине БиХ, удвостручавање броја посланика итд.

Пише: Слободан Дурмановић
уторак, 13 октобар 2009 12:41

Ако је судити по изјавама српских политичара, њихови сународници не морају се поново уздати у Силајџићеву «помоћ», пошто српске политичке вође тврде да данас нису спремни да поново учине исто. Но, вреди подсетити да и данас у врховима водећих партија углавном седе људи из оног времена. Додик је, као тадашњи вођа опозиције, без остатка подржао владајућу гарнитуру у изради «априлског пакета». У српско-бошњачко-хрватским страначким преговорима током израде тог «пакета» испред СДС-а је учествовао данашњи вођа те партије Младен Босић, који је у странци замењивао Драгана Чавића, тадашњег председника РС, а данас вођу мале опозиционе Демократске партије, настале отцепљењем од СДС-а. Напослетку, у страначким преговорима о изради «априлског пакета» испред ПДП-а учествовао је Слободан Наградић, сада страначки изасланик у Бутмиру. Као и сада, и тада су спонзори поменутог комплета уставних амандмана били представници САД и ЕУ. Међутим, садашњи иницијатори уставних промена на много вишем нивоу представљају Вашингтон и Брисел, него ондашњи.

С друге стране, ондашње и садашње српске политичке вође и високи страначки функционери тврде да су сада против свих уставних промена које оспоравају надлежности РС: представнике СДС-а нико није звао Бутмир, Босић одбија поново и да разговара о «априлском пакету», а то не жели ни Додик, баш као ни ПДП. Колико ће у оваквим ставовима остати истрајни политичари који су пре три и по године, истина под нешто другачијим околностима и под извесним страним притисцима, са мало резерви прихватили оно што сада наводно не би ни по коју цену - показаће време пред нама. Садашње околности иду на руку српским политичарима: страни притисци нису више тако велики, претње сменама готово да не постоје, а најснажнији захтев који им се испоставља је избацивање из употребе «негативне реторике». То ће, опет, бити мало теже у предстојећој изборној години, с обзиром да тада српски политичари показују посебан интерес за реторичко бусање у сопствене груди патриотске, ко више, ко мање.

Шта нуде и траже Билт и Стајнберг ?

Оно што је испала срећна околност за РС у пропасти «априлског пакета» уставних промена садржано је у голој чињеници да се РС ни тада није нудило нешто што би могло заменити део утицаја који би био пренесен на институције БиХ у Сарајеву. Заправо, тада је само понуђена једна врло магловита прича о светлој европској будућности и ништа више. А, како ће се касније испоставити, БиХ ће успети - и без априлског пакета и без снажнијег мешања странаца, већ уз тежак, унутрашњи компромис - да одмакне још који корак даље у евроатлантским интеграцијама.

Политичким вођама Срба, Хрвата и Бошњака сада је сервирана наводно боља «европска» понуда, опет уз услове који нису јасно постављени. Дакле, Билт и Стајнберг, уз асистенцију Рена, понудили су домаћинима апликацију БиХ за статус кандидата за чланство у ЕУ, као и брже кретање ка чланству у НАТО-у, уз услов да домаћи лидери брже реализују формулу «5+2», с тим да се обавежу да ће почети да раде и на уставним променама. Наиме, у заједничком писму Билта и Стајнберга, које је јавности послато из америчке амбасаде у Сарајеву, двојица званичника навели су «три основна принципа» на којима ће базирати своју иницијативу: «суверенитету и територијалном интегритету БиХ који су светиња, Дејтонском споразуму који је основа реформи, те потреби за функционалним властима на државном нивоу које су у стању да доносе одлуке довољно ефикасно да би испуниле своје постојеће обавезе». «Ови принципи треба да буду приоритет у првој фази уставних реформи, што је само део онога што ће бити потребно, пошто ће процес европских интеграција неизбежно пред државу, ентитете и друге нивое власти постављати нове обавезе и тиме захтевати додатне и дубље реформе», истичу у писму Билт и Стајнберг.

Билт-Стајнбергова иницијатива постављена је, дакле, тако да изгледа да сви домаћи актери могу да се надају да ће углавном остварити своје дугорочне циљеве: Срби да сачувају РС уз минималне губитке, Бошњаци да добију што више централизовану државу, Хрвати да осигурају снажнију институционалну заштиту, а можда и свој регион. Но, како и сами иницијатори знају да није могуће да све три стране буду задовољене на овај начин, Стајнберг је предочио Србима и Бошњацима да ће њихове тежње сматрати максималистичким, што упућује да ће тражити да се «нађу» негде на средини. Невоља је, међутим, у томе што је «максималистичка» позиција Срба уставом дефинисана, док је максимализам бошњачких политичара расут међу захтевима да се таква позиција редифинише: од Силајџићевих радикалних до Тихићевих «корак по корак» иницијатива. Другим речима, испада да ће Билту и Стајнбергу бити потребна надљудска моћ не би ли убедили српске политичаре да ће кроз «додатне и дубље реформе» - а тешко је поверовати да се под тим не подразумева пренос доброг дела надлежности РС на ниво БиХ - једног лепог дана бити заслужни за улазак БиХ у ЕУ. То се, сасвим сигурно, неће догодити у наредних годину дана, јер је 2010-та изборна година, а ниједан српски политичар који држи до себе не би ризиковао у тој години да за такав пристанак изгуби већину бирача. Питање је, у ствари, да ли ће у изборној години, не само српски, већ и бошњачки политичари, пристати и на мање уступке, дочим после избора можда ништа није немогуће.

То је само један од разлога због чега је тешко поверовати да Билт и Стајнберг баш сада рачунају да ће постићи дугорочне циљеве које су потцртали. Њихова рачуница је, ипак, нешто једноставнија: они очекују да за неизбежну трансформацију ОХР-а у ЕУСР издејствују још понеки уступак Срба, Хрвата и Бошњака, трудећи се да свим странама улију наду да им циљеви неће бити неостварени. На тај начин се формула «5+2» , практично, претворила у «5+2 +1», при чему се иза ове последње цифре крије захтев за

Пише: Слободан Дурмановић
уторак, 13 октобар 2009 12:41

уставним променама, мада још остаје непознато шта се, заправо, очекује: да ли су то, заиста, «минималне корекције» како их назива Милорад Додик, а о којима је говорио Бјерн Лирвал, или се, пак, под «првом фазом» подразумева некакав «пакет» чији садржај још није у целости познат.

Иницијатори, изгледа, рачунају да би тим «пакетом» могли постићи краткорачан циљ у виду трансформације ОХР-а у ЕУСР, а да, истовремено, одагнају сопствену бојазан да би након трансформације могло доћи до дестабилизације прилика у БиХ. Зато у оном свом писму Билт и Стајнберг кажу и то да «затварање ОХР-а мора ићи у правцу интеграција, а не заостравања». «Затварање ОХР-а не сме бити повод за ометање ефикасног функционисања институција власти и спровођења реформи потребних за чланство у ЕУ и НАТО», наводе иницијатори.

Њихова бојазан је донекле оправдана, али мало шта чине да је одагнају и код себе, а и у Сарајеву и у Бањалуци: још нема никакве опипљиве озбиљне награде из Брисела која би могла задовољити Србе и Бошњаке, јер ови први за сада не намеравају да одступе од своје формуле «снажна РС - снажна БиХ», а ни ови други од свог, сасвим другачијег гесла «слаби ентитети - јака БиХ». Бриселска порука коју је последњи формулисао Мирослав Лајчак «јединствена, али децентрализована БиХ» изазива неспоразуме на релацији РС - ФБиХ: у Бањалуци се у тој поруци РС види као снажна федерална јединица, док у Сарајеву мисле да у Лајчакову формулу може да «стане» само БиХ са неколико региона, а без садашњих ентитета. Просто, Срби, Бошњаци и Хрвати у БиХ и даље више воле да питају шта ће имати у БиХ кад уђу у ЕУ, ако и кад на њих једном дође ред, пре неголи прихвате да крену на пут без повратка. Бриселски званичници и чиновници још увек немају озбиљан одговор на њихово, суштинско питање.